

LIDOVÉ NOVINY

1. Nechtít být chytřejší než Smetana

04.03.2024 Lidové noviny - HELENA HAVLÍKOVÁ
strana: 7 rubrika: Kultura

Odkaz na originál

Klíčová slova: divadle (2); NDM (2); Antonína; Divadla; Dvořáka; Jiřího; moravskoslezském; Myrona; Národním; Ostravě

Jednou z nejvýznamnějších událostí Roku české hudby 2024 je v **Národním divadle moravskoslezském** v **Ostravě** kompletní uvedení všech osmi dokončených oper Bedřicha Smetany. Za jedinečným počinem stojí ředitel **NDM** Jiří Nekvasil. Opery zazní ve dvou sériích – v březnové v souvislosti s jubileem Smetanova narození, v květnové pak k výročí jeho úmrtí.

- LN Operní cykly jsou dnes naprostá rarita. Jak vznikl záměr smetanovského operního kompletu?

Nápad se zrodil před deseti lety při přípravě nové inscenace Čertovy stěny. S tehdejším hudebním ředitelem Robertem Jindrou jsme se nadchli myšlenkou, že by bylo dobré postupně připravovat nové inscenace tak, abychom ve Smetanově jubilejním roce 2024 měli na repertoáru všechny jeho dokončené opery a uvedli je v uceleném cyklu.

- LN Jaký byl váš koncept při výběru dirigentů a režisérů?

Jsem přesvědčen, že hudební nastudování Smetanových oper by mělo být doménou a svým způsobem uměleckou vizitkou šéfu. Na přípravě se tak podíleli dva bývalí hudební ředitelé – Robert Jindra a Jakub Klecker – a současný Marek Šedivý. Z režisérů jsme oslovili ty, kteří si nebudou myslet, že jsou chytřejší než Smetana, a u kterých jsme předpokládali, že k jeho operám přistoupí s respektem a vážností a zároveň s kreativní odvahou a fantazií. A budou určený titul inscenovat poprvé. Někteří mou nabídku odmítli. Já osobně jsem režisérem čtyř oper cyklu. Pro mě je to i jisté tvůrčí završení mého celoživotního přemýšlení o Smetanově operním díle a možnostech jeho inscenování.

- LN Jak se vám dařilo utvářet obsazení pro původní premiéry a nakolik ho bylo třeba měnit pro obnovované premiéry a do obou sérií?

Vždy usilujeme o to, abychom každou připravovanou inscenaci obsadili v obou alternacích co nejlépe, pěvecky i představitelsky. A pak je to ze strany oslovených otázka jejich zájmu a koordinací jejich časových možností, závazků a našich požadavků. Náš operní soubor má ve stálém angažmá pouze šest sólistů, takže hodně spolupracujeme s hosty. S některými kontinuálně a koncepčně. Oslovujeme sólisty z Česka i ze zahraničí. Ve vhodných rolích dáváme příležitost také nastupující generaci. Samozřejmě jsme museli při obnově u nejstarších inscenací přistoupit u některých rolí ke generační obměně. Ve smyslu budování nové generace smetanovských interpretů přinesl od roku 2014 smetanovský cyklus 122 debutů v 59 rolích a debutovalo v nich 73 operních sólistů. A u pultu osm dirigentů absolvovalo 18 titulových debutů.

- LN Proč Libuše zazní pouze koncertně?

Důvody jsou umělecké i praktické. Libuše je opera výjimečná, určená pro slavnostní příležitosti. Proto jsme se rozhodli ji uvést jako výjimečný exkluzivní projekt. Koncertní provedení ve spolupráci s Janáčkovou filharmonií Ostrava za účasti Pražského filharmonického sboru na scéně **Divadla Jiřího Myrona** staví na intenzivnějším a monumentálnějším hudebním zážitku, mimořádné události, kterou máme možnost v Ostravě v roce 2024 zažít pouze dvakrát. Na závěr obou cyklů. Divácký zájem je velký. Pak je zde i praktická stránka věci – pouze s vlastním orchestrem a sborem bychom nevládli koncipovat cyklus tak, že všech osm Smetanových dokončených oper zazní během devíti dnů.

- LN Chystáte k cyklům i něco dalšího?

Za nejdůležitější považuji vydání knihy s librety všech osmi dokončených oper Bedřicha Smetany, a to jak v českém originále, tak v novém, významovém, nikoli básnickém anglickém překladu, který vznikl na naši objednávku. U Dalibora uvádíme libreto Josefa Wenziga v českém překladu Ervína Špindlera. Tento český text Smetana zhudebnil, je tedy originálním libretem opery. Kniha obsahuje v obou jazycích i stručné profily libretistů a krátké studie o každé opeře od Vlasty Reittererové. Věřím, že i tato publikace bude dobrým průvodcem a inspirátorem nejen pro operní zájemce, ale i pro zahraniční operní tvůrce, dramaturgy a umělecké šéfy. Jako pamětní tisk vydáváme, opět v českoanglické verzi, fejeton Leoše Janáčka Tvůrčí mysl z roku 1924, věnovaný Bedřichu Smetanovi. V předvečer prvního cyklu 1. března v **Divadle Antonína Dvořáka** proběhne veřejné natáčení podcastu z cyklu Přepište dějiny na smetanovské téma s názvem Fridrich nebo Bedřich? Na 8. dubna s Jiřím Zahradkou chystáme debatu na téma Janáček-Smetana. Na některá květnová představení cyklu připravujeme vypravení speciálních vlaků do Ostravy a po představení zpět do Prahy!

- LN Co bylo na uspořádání cyklu nejobtížnější?

Když odmyslíme několikaleté dlouhodobé plánování, tak celá logistika projektu. Zejména zajištění a koordinace sólistického obsazení. A teď aby byli všichni zdraví a při síle.

- LN Jaký je o cykly divácký zájem?

Zájem je, i ze zahraničí, ale na některá představení se ještě dají vstupenky koupit.

- LN Do roku 1989 byly Smetanovy opery "dobrovolně-povinnou" součástí repertoáru všech našich divadel s operními soubory. Pak jejich uvádění prudce pokleslo. Proč?

Je to bezesporu celkovou situací, která nastala v českých divadlech po roce 1989. Divadla přešla ze státu pod města, musela čelit na jedné straně finančním škrtkům, na druhé straně začátkem 90. let velkému odlivu diváků. Hledala atraktivní repertoár a lákadla – Smetana mezi ně nepatřil. V té době došlo i k velké proměně operních souborů, přicházeli sólisté ze zahraničí, zejména ze zemí bývalého Sovětského svazu. A navíc, měl jsem pocit, že v posledních letech před rokem 1989 se sice Smetana v divadlech hrál častěji, role u nás ovládalo dost sólistů, ale celá ta smetanovská interpretace, až na několik výjimek, zevšedněla. Svým způsobem se unavila a "vybydlela". Ze svátku a radosti se stal všední den. Ta pauza po roce 1989 se dá vnímat i pozitivně. Jsou tu nové generace sólistů, dirigentů, režisérů, pro něž je Smetana objevem, něčím novým, vzácností, radostnou příležitostí.

- LN Smetanovy opery se v posledních letech do repertoáru vracejí, a to i v zahraničí a ve velmi netradičních pojetích, oproti Dvořákovi a jeho Rusalce a Janáčkově ale zatím pořád spíš skromně. V čem je dnes potenciál Smetanových oper?

Jednoznačně v hudbě, její divadelní síle. A zejména v čisté, neokázalé, niterné citovosti, které jsou plné hlavně jeho poslední čtyři dokončené opery. Takovou hloubku až psychologického ponoru do lidských duší a citů nikde nenajdete. Jen nesmíte skončit pouze na povrchu zdánlivě jednoduchých, na první pohled až naivních příběhů. To je jenom slupka, pravý smysl leží uvnitř. Navíc ty opery mají v sobě jemný humor, hravost, neberou se vůbec vážně, a přitom hovoří o veskrze existenciálních věcech. O možnostech naplnění citu a osobních vztahů v limitech světa, ve kterém žijeme. Jsou to převážně opery s velkým, pravdivým, neokázalým, nepatetickým étosem. Jedinečné a fascinující! Operní dílo Bedřicha Smetany jako celek je pozoruhodný uměleckoestetický dramaturgický koncept. Každá jeho opera je naprosto jiná! Jako by tím sobě a svým současníkům a následovníkům "otevíral dveře" dramaturgických, žánrových a estetických možností a výzev pro českou operu. Smetanův hudební jazyk vždy poznáme, i když za těch téměř dvacet let, které uplynuly mezi zkomponováním jeho první opery a poslední, Čertovy stěny, se pochopitelně vyvíjel. A samozřejmě vychází plně z žánrových i dramatických potřeb té které konkrétní opery.

FOTO – MARTIN POPELÁŘ

Všudypřítomný skladatel. Snímek z inscenace Čertovy stěny, která stála u zrodu současného cyklu.

FOTO MAFRA – A. SATINSKÝ

Jiří Nekvasil

Nechtít být chytřejší než Smetana

Jednou z nejvýznamnějších událostí Roku české hudby 2024 je v Národním divadle moravskoslezském v Ostravě kompletní uvedení všech osmi dokončených oper Bedřicha Smetany. Za jedinečným počinem stojí ředitel NDM **Jiří Nekvasil**. Opery zazní ve dvou sériích – v březnové v souvislosti s jubileem Smetanova narození, v květnové pak k výročí jeho úmrtí.

HELENA HAVLÍKOVÁ

LN Operní cykly jsou dnes naprostá rarita. Jak vznikl záměr smetanovského operního kompletu?

Nápad se zrodil před deseti lety při přípravě nové inscenace *Čertovy stěny*. S tehdejšími hudebními řediteli Robertem Jindrou jsme se nachlily myšlenkou, že by bylo dobré postupně připravovat nové inscenace tak, abychom ve Smetanově jubilejním roce 2024 měli na repertoáru všechny jeho dokončené opery a uvedli je v uceleném cyklu.

LN Jaký byl váš koncept při výběru dirigentů a režisérů?

Jsem přesvědčen, že hudební nastudování Smetanových oper by mělo být doménou a svým způsobem uměleckou vizitkou šéfa. Na přípravě se tak podíleli dva bývalí hudební ředitelé – a současný Marek Šedivý. Z režisérů jsme oslovili ty, kteří si nebudou myslet, že jsou chytřejší než Smetana, a u kterých jsme předpokládali, že k jeho operám přistoupí s respektem a vážností a zároveň s kreativní odvahou a fantazií. A budou určený titul inscenovat poprvé. Někteří mou nabídku odmítli. Já osobně jsem režisérem čtyř oper cyklu. Pro mě je to i jistě tvůrčí završení mého celoživotního přemýšlení o Smetanově operním díle a možnostech jeho inscenování.

LN Jak se vám dařilo utvářet obsazení pro původní premiéry a nakolik ho bylo třeba měnit pro obnovené premiéry a do obou sérií?

Vsudypřítomný skladatel. Snímek z inscenace *Čertovy stěny*, která stála u zrodu současného cyklu.

FOTO NDM – MARTIN POPELÁŘ

Vždy usilujeme o to, abychom každou připravovanou inscenaci obsadili v obou alternativách co nejlépe, pěvecky i představitelsky. A pak je to ze strany oslovených otázka jejich zájmu a koordinací jejich časových možností, závazků a našich požadavků. Náš operní soubor má ve stálém angažmá pouze šest sólistů, takže hodně spolupracujeme s hosty. S některými kontinuálně a koncepčně. Oslovujeme sólisty z Česka i ze zahraničí. Ve vhodných rolích dáváme příležitost také nastupující generaci. Samozřejmě jsme museli při obnově u nejstarších inscenací přistoupit u některých rolí ke generační obměně. Ve smyslu budování nové generace smetanovských interpretů přinesl od roku 2014 smetanovský cyklus 122 debutů v 59 rolích a debutovalo v nich 73 operních sólistů. A u pultu osm dirigentů absolvovalo 18 titulových debutů.

LN Proč *Libuše* zazní pouze koncertně?

Důvody jsou umělecké i praktické. *Libuše* je opera výjimečná, určená pro slavnostní příležitosti. Proto jsme se rozhodli ji uvést jako výjimečný exkluzivní projekt. Koncertní provedení ve spo-

lupráci s Janáčkovou filharmonií Ostrava za účasti Pražského filharmonického sboru na scéně Divadla Jiřího Myrona stává na intenzivnějším a monumentálnějším hudebním zážitku, mimořádné události, kterou máme možnost v Ostravě v roce 2024 zažít pouze dvakrát. Na závěr obou cyklů. Divácký zájem je velký. Pak je zde i praktická stránka věci – pouze s vlastním orchestrem a sborem bychom nevládli konci-

Jiří Nekvasil FOTO MAFRA – A. SATINSKÝ

povat cyklus tak, že všech osm Smetanových dokončených oper zazní během devíti dnů.

LN Chystáte k cyklům i něco dalšího?

Za nejdůležitější považuji vydání knihy s librety všech osmi dokončených oper Bedřicha Smetany, a to jak v českém originále, tak v novém, významovém, nikoli básnickém anglickém překladu, který vznikl na naší objednávku. U *Dalibora* uvádíme libreto Josefa Wenziga v českém překladu Ervina Špindlera. Tento český text Smetana zhudebnil, je tedy originálním libretem opery. Kniha obsahuje v obou jazycích i stručné profily libretistů a krátké studie o každé opeře od Vlasty Reittererové. Věřím, že i tato publikace bude dobrým průvodcem a inspirátorem nejen pro operní zájemce, ale i pro zahraniční operní tvůrce, dramaturgy a umělecké šéfy. Jako pamětní tisk vydáváme, opět v česko-anglické verzi, fejeton Leoše Janáčka *Tvářeň mysl* z roku 1924, věnovaný Bedřichu Smetanovi. V předvečer prvního cyklu 1. března v Divadle Antonína Dvořáka proběhne veřejně natáčený podcast z cyklu *Přepište dějiny* na smetanovské téma s názvem *Frid-*

rich nebo Bedřich? Na 8. dubna s Jiřím Zahradkou chystáme debatu na téma Janáček–Smetana. Na některá květnová představení cyklu připravujeme vypravení speciálních vlaků do Ostravy a po představení zpět do Prahy!

LN Co bylo na uspořádání cyklu nejobtížnější?

Když odmyslíme několikaleté dlouhodobé plánování, tak celá logistika projektu. Zejména zajištění a koordinace sólistického obsazení. A teď aby byli všichni zdraví a při síle.

LN Jaký je o cykly divácký zájem?

Zájem je, i ze zahraničí, ale na některá představení se ještě dají vstupenky koupit.

LN Do roku 1989 byly Smetanovy opery „dobrovolně-povinnou“ součástí repertoáru všech našich divadel s operními soubory. Pak jejich uvádění prudce pokleslo. Proč?

Je to bezesporu celková situace, která nastala v českých divadlech po roce 1989. Divadla přešla ze státu pod města, musela čelit na jedné straně finančním škrtům, na druhé straně začátkem

90. let velkému odlivu diváků. Hledala atraktivní repertoár a lákala – Smetana mezi ně nepatřil. V té době došlo i k velké proměně operních souborů, přicházeli sólisté ze zahraničí, zejména ze zemí bývalého Sovětského svazu. A navíc, měl jsem pocit, že v posledních letech před rokem 1989 se sice Smetana v divadlech hrál častěji, role u nás ovládalo dost sólistů, ale celá ta smetanovská interpretace, až na několik výjimek, zevšešněla. Svým způsobem se unavila a „vybydlela“. Ze svátku a radosti se stal všední den. Ta pauza po roce 1989 se dá vnímat i pozitivně. Jsou tu nové generace sólistů, dirigentů, režisérů, pro něž je Smetana objevem, něčím novým, vzácností, radostnou příležitostí.

LN Smetanovy opery se v posledních letech do repertoáru vrací, a to i v zahraničí a ve velmi netradičních pojetích, oproti Dvořákoví a jeho Rusalce a Janáčkoví ale zatím pořád spíš skromně. V čem je dnes potenciál Smetanových oper?

Jednoznačně v hudbě, její divadelní síle. A zejména v čisté, neokázalé, niterné citovitosti, které jsou plně hlavně jeho poslední čtyři dokončené opery. Takovou hloubku až psychologického ponoru do lidských duší a citů nikde nenajdete. Ner nesmíte skončit pouze na povrchu zdánlivě jednoduchých, na první pohled až naivních příběhů. To je jenom slupka, pravý smysl leží uvnitř. Navíc ty opery mají v sobě jemný humor, hravost, neberou se vůbec vážně, a přitom hovoří o veskrze existenciálních věcech. O možnostech naplnění citu a osobních vztahů v limitech světa, ve kterém žijeme. Jsou to převážně opery s velkým, pravdivým, neokázalým, nepatetickým étosem. Jediněčné a fascinující!

Operní dílo Bedřicha Smetany jako celek je pozoruhodný umělecko-estetický dramaturgický koncept. Každá jeho opera je naprosto jiná! Jako by tím sobě a svým současníkům a následovníkům „otevíral dveře“ dramaturgických, žánrových a estetických možností a výzev pro českou operu. Smetanův hudební jazyk vždy poznáme, i když za těch téměř dvacet let, které uplynuly mezi zkomponováním jeho první opery a poslední, *Čertovy stěny*, se pochopitelně vyvíjel. A samozřejmě vychází plně z žánrových i dramatických potřeb té které konkrétní opery.

« zpět na začátek